

מכתב נפלא מהגה"צ רבי יוסף זונדל סלנט זצוק"ל

ב"ה ח"י אדר ירושלם תובב"א

אוצר החכמה

לידידי ויד"נ הרב הגאון ציס"ע הנודע בכל קצוי ארץ מוה"ר אליהו גוטמאכער דק"ק גריידיטץ, שלום וברכה מאלקי ציון ויהודה.

ההכרח יאלצני להשיב להדרתו באריכות בראותנו כי בצרה גדולה אנחנו ח"ו, הן מלפנים כתבתי לידידנו ר"צ שאנחנו בארה"ק מתנגדים מעומק לבנו לשיטתו ולדעותיו, ומפי קדשו של אדמו"ר בעל נפש החיים ז"ל שמעתי נוראות בשם מרן החסיד ר' אליהו ז"ל בענין השבועות המפורטות בכתובות קי"א, ואין פה המקום לאריכות.

ומה שר"צ התעקש ותלה עצמו באילן גדול הרמב"ן ז"ל שהישיבה בא"י חוב דאורייתא, ועיקם ושינה והקציר והרחיב הלשון בענין, ולפי מסקנותיו כל ישראל עוברים ח"ו בעשה וגם כל המפרשים והפוסקים מכמה דורות עוברים ח"ו על עבירה זו והם בכלל עובדי ע"ז ושואין להם אלוף ח"ו, אבל על זה אין אנחנו רוצים להתווכח עמו, ואם היה מעורר רק לקנות שדות וכרמים ולהושיב עליהם אחינו המעונים והמדוכאים, לא התערבנו למרות הרבה פקפוקים.

אפם הוא כתב דברים אשר לא כדת, והלא כה דבריו "אל יאמינו כי פתאום ירד ד' משמים ארץ לאמר לעמו צאו או ישלח משיחו לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל ויקבצם ירושלימה ויעשה לה חומות ומקדש ממרומים תרד כאשר הבטיחו ע"י עבדיו הנביאים", וכפל הדברים כמה פעמים.

ואל מי מקדושים נפנה להוציא מחשבות זרות כאלה מלבנו, ואם המשכילים והרבנים מעולם היו שונאים זא"ז, בענין זה רוצה להיות בדעה אחת עם המשכילים, צער גדול בלבנו שר"צ שכח השלש שבועות שלא יגלו את הקץ ושלא ידחקו את הקץ שלא ירבו תחנונים על כך יותר מדאי, ושלא יגלו את הסוד טעמי התורה בדבר הקץ.

ומה שהר"צ כותב בתמימותו כאשר יהיה רשות מהמלכויות חובה על כולנו לילך, הדאיב והכאיב אותנו עד מאד וידע כבוד הדרתו שאנחנו רואים בדבריו אלה מרד ומעל ברבוננו של עולם ית"ש ובמושל המדינה, ואציג בזה דברי אוה"ח הקדוש פ' בהר שהיסורין והגלות הם תיקון האומה להכשירה, ולא נכון שהביא דברי אוה"ח אפילו יהיו ישראל רשעים גמורים ח"ו, קץ הגלות ישנו, וכבוד הדרתו בודאי יודע דברי האלשיך הקדוש שבכל פעם שיעלה על הלב אריכות הגלות לזכור שכל זה בחסד ד' לתקון הפגמים.

ותשקלו בדעתכם בנחת ובסבלנות ובאהבת ישראל מה היה אם המלכים והשרים יתנו רשות לישראל לשוב אל ארצם והוד מלכנו השולטאן אשר בצלו אנחנו חיים בארה"ק בעזה"י לא יסכים, ואפילו אם בחסדו יסכים ונדחי ישראל יבואו יחד לציון ברננה ופשתגן הכתב מהמלכיות בידם, ואחר איזה דורות יקומו מלכים ושרים חדשים ואתם ידעתם כי לב מלכים ושרים ביד ה', והללו יהיו מערערים על פשתגן הכתב, ויאמרו כי חספא בעלמא הוא, ואנחנו מאמנים כי ירמיה הנביא לא לחנם אמר בבלה יובאו ושמיה יהיו עד יום פקדי אותם, והתוס' מפרשים אע"ג דהאי קרא בגלות ראשון כתיב יש לומר דבגלות שני נמי קפיד קרא וארצות הגולה הם בבחינת בבל.

אנחנו נזהרנו מרבותינו גול על ד' דרכך ובטח עליו, ומי שבוטח בד' ובזולתו אין בטחונו שלם, כי הקב"ה אומר ומושיע אין זולתו, ואדם החזק בבטחונו בחי העולמים לא יחשוב אף רגע שהגאולה תבוא בשכל האנושי כמו שחושב ר"צ, ובשכל האנושי עלינו להיות בגלות, ואין לנו זכות על הארץ ואני אמרתי אגלה לאזניכם למה לא שמתם לבכם פן דורות אחריכם יבואו פרוצים מאמונה רח"ל לידי שליטה ח"ו באה"ק ויחללו אדמתה ויגרמו חורבן שלישי וגלות חדש ח"ו.

ולא מוחא דין סביל לכל החקירות הפילוסופיות של ר"צ כסניגורון על דעותיו, וכבוד הדרתו ידע בעצמו שהמאמרים שהביא ר"צ אי אפשר להעמידן על פשוטן ממש וכאסמכתא בעלמא הם, והראיה מכורש אינה ראייה כלל כי אז הנבואה היתה מפי ירמיה, וכל ימי מלכות פרס נשתעבדו לכורש ואחשורוש ודריוש האחרון ואפילו אז ישראל נמשלו לעבד החבוש במאסר, ולא הגיעו למדריגתם ומעלתם במלכיות, ובסוף בא הגלות והחורבן בעזה"ר, ואמנם בכחו של ר"צ להלהיב לבבות אחינו התמימים ולעורר תקוותם, אפס בישוב הדעת עלינו לשאול את עצמינו מה היתה כוונת רבותינו באמרם צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האומות, ולכאורה יפלא, מה השמיענו חז"ל בזה, אבל דברי הכומר לר"י הנשיא המקום ב"ה פיזר אתכם בכמה מאות מקומות, ואמרנו אם נהרוג אותם שבא"י שבצפון ושבדרום מי יהרוג אותם וכו', ויראה נא כבוד הדרתו הדברים הנשגבים בתנא דכי אליהו פרק עשירי ובגמ' פסחים פ"ז ע"ב, ומי הוא פתי אשר בחשכה יהלוך בלי לחשוב, והיה כי תקראנה מלחמה והפעם בהכרח לדבר בשכל אנושי, אנה ננוס לעזרה ואל מי נפנה להצלה, וירמיה קרא מנהמות לבו קראתי למאהבי המה רמוגי, ועל האגדה כשתתאספו ותקבצו אותה שעה אתם נגאלים, יש להשיב שהכוונה כשנתאסף ונתקבץ לעבוד שכם אחד ונשוב אל ד' אלקינו בלבב שלם יצמח קרן ישועה והגאולה תבוא בלי עזרת אדם וכלי רצי כסף כהבטחת הנביא חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו. חלילה חלילה להתחרות עם ד' בעסקיו, כי ידיו תרפינה ויזיק ויפסיד לכלל ישראל.

[אוצר החכמה]

וקרוב לודאי שיגרום כליה על שונאיהם של ישראל, ונשבר לבי בקרבי בחשבי מזה, ¹²³⁴⁵⁶⁷אמ"ח ור"צ שכח הסיבות שגרמו לשני החורבנות והגליות.

ובידענו מגודל הכיסוף וההשתוקקות שבוער בלבכם לארה"ק, אנחנו מתפלאים שעדיין אתם בחו"ל ואינכם מקיימים המצוה שאתם מטיילים לחובה על כלל ישראל, בואו נא ידידי ה' הנה ותבינו דברי אוה"ח הקדוש בפרשת בהר גאולה תנו לארץ, גם תשמעו באזניכם כי הרבנים האשכנזים והספרדים גם יחד זועקים חמס והם שאינם מכירים את תומת לבבכם חושבים כי מינות נזרקה בכם ח"ו, והכל מודים שהדמיון שהסיב ר"צ בישראל יהיה ח"ו לפוקה ולמכשול הן ברוחניות והן בגשמיות הן בא"י והן בחו"ל.

[אמ"ח 1234567]

כבוד הדרתו יודע שגם הגאון מפאזען ר' עקיבא לא מצא קורת רוח מכל המעשה ושהגאון ר' ישראל מדאנציג השתדל אצל ר' צבי גם הוא לעורר אותו שאין שום יסוד לפלפולו, ובכל זאת עשה ר"צ זר מעשהו ברוח שקט ומנוחת הלב ושכח האזהרה ואל ¹²³⁴⁵⁶⁷בינתך אל תשען ואל תבטחו בנדיבים, ודברי מהרש"א לב"ב צ"א על הפסוק אל יתהלל חכם בחכמתו כלום הם בעיניו, ודבריו הקדושים סתרי חכמה הם, ואבאר דברי אוה"ח הקדוש שכוונתו שהגאולה תהיה בהעיר ד' לבות בני האדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ גולים מעל שולחן אביכם, ולמה לא תטיבו את דרכיכם, ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ד' עלבון הבית העלוב כי נתקלקלו הדורות וחכם יתקרי חכם במילי דעלמא ולא חכם בתורה וביראה.

ובהיות שר"צ לא השיב לי על מכתבי האחרון, וגם למכתבים של תלמידי היקר ^{אוצר החכמה} הגאון החכם ובר לבב אשר בו אתפאר ר' ישראל נ"י [נא"ה: הג"ר ישראל סאלאנטער זי"ע], אני מוצא עוז בנפשי לבא לפני כבוד הדרתו שישתדל בכל תעצומות אצל ר' צבי שאל יחפש עצות להביא הגאולה, כי עי"ז ירחק וידחק הגאולה, ויחזיק באזהרת חז"ל לך עמי בא בחדריך וכו', ודרשו בא וראה שהקב"ה אוהב לישראל, והזהיר אותם שישמרו את נפשם כדי שלא יבואו לידי סכנה, ולזה כיון החכם באמרו אשרי אדם מפחד תמיד, ורש"י גיטין מפרש דואג לראות את הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת, וחיל אחזתני על דברי ר"צ שהאזהרה היא רק לבל נעלה ביד חזקה לחומות ירושלים, ובאמת כתב רש"י שאסור לעלות יחד ביד חזקה, גם הכרכור שלו בדברי הלל בסנהדרין דף צ"ט ע"א אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה, הדאיב לבו, ודחה דברי רש"י, אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו, ועיין תוס' כתובות ע"ח ע"א ד"ה האשה, ואע"פ דהשתא אין ראי' משם לפירוש הקונטרס מ"מ רש"י יכול לפרש כן בלא ראייה, ואין להקשות לפירושו, גם

הירושלמי ברכות פ"ד ה"ג ותענית פ"ב ה"ב כי באש החרבת ובאש עתה עתיד לבנותה לא ניחא ליה כלל לר"צ, והוא בא בדיוקים לעקרים ולהחריבם.

^{אוצר החכמה}

והוא כמכחיש בדברי רש"י על הפסוק מקדש ד' כוננו ידיך שהמקדש יבנה בזמן שד' ימלוך לעולם ועד לעת"ל, שכל המלוכה שלו, והוא מהמכילתא בשלח ובדברי רש"י בסוכה מ"א ע"א, שהמקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים, וכן כתבו גם התוס' שם ובשבועות טו:, ביהמ"ק דלעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים כדכתיב מקדש ד' כוננו ידיך, וכן מפרש במדרש תנחומא ואנחנו נוכל להבין מדברי רש"י אלה כי כתב זאת נגד מי שחפץ לילך במצעד עקום ולומר שיבואו אל הארץ ויבנו ביהמ"ק, ורש"י הקדוש ובעלי התוס' היו חכמים יותר מאתנו, וידעו הליכות עולם, גם היו יותר קרובים לימי החורבן, וידעו הסיבות שגלינו מארצנו, לכן גלו צפונות לא ידען עין ולא שזפתם עין, כאילו אומרים מה נזעקתם בחיזוי קולות לדבר רחוק כזה והלא הבנין שאנו מצפין יבא בנוי מן השמים, ומדבריהם יש לראות בעליל שכל הפעולה של ר' צבי היא בלי דעת ובלי תבונה ולמורת רוח רבותינו הקדושים שראו בגאולה עפ"י הטבע וע"י בני אדם סכנה להאומה וירושלם עיה"ק ולכל ארה"ק, והרשב"א בסוכה שם מסכים לרש"י וגם הוא ידע דבר הלכה, ואין ספק שגם נפשם כלתה ונכספה לגאולה, ומהר"ל מפראג בגבורות ה' כתב שהגאולה קנו ע"י נסים ונפלאות ולא בטבע עיי"ש.

ובהיות שר"צ מדבר מהרוזנים ראטשילד, מונטפיורי, קרעמיע, אלברט קאהן, כמושלי ארץ שלהם שבט מושלים וכו', יש לי רשות להודיע להדרתו שהשרים האלה מסורים אמנם בלב ונפש לאחינו ומוכנים להוזיל זהב מכיסם להושיב אחינו הנתונים בצרה הסובלים רעב בארץ אבות, אך הם בכעס גדול שר"צ הזכיר שמם בהפלגות כנ"ל, ושהוא מדבר בלי הרף מגאולת ישראל ומשיבת ישראל לארצו וממלכות ישראל.

וקבלתי מתלמידי הגאון החכם ר' ישראל הנ"ל מכתבים בהם אמר יאמר שהשרים והטפסרים ראטשילד וקרעמיע אמרו להחכם אלברט קאהן שרצ"ה קנאה מעורר עליהם, ולמה לא נשאלו אם הם מסכימים לפעולתו של ר' צבי ואם גם הם חושבים שפעולה זו תהיה לברכה לנו ולצאצאינו ואם הם מרוצים לעזוב ארצות מושבותיהם או להשאר בדד וגלמוד בגולה, ה' קאהן אמר בפירוש כי טוב שבתם בצרפת עד יתקע בשופר גדול, והם אינם רוצים לדחוק את הקץ, ומסר לתלמידי דברים ששמעם מהגאון ר' אלעזר הורוויץ נ"י אב"ד מוויען בשם מרנא החתם סופר ז"ל שאמר גם לבי יכסוף לגאולה פורקן ופדות, אפס חלילה לעשות פסיעות ותחבולות. והגאון מוויען כתב גם לכאן שבאיזה קונטרסים מצוררי ישראל נשאו ראש וחרקו שן, והביאו כמה דברים של ר"צ, כפי שהודיע להם מומר בוגד, והם

כתבו שהיהודים גדלו והצליחו ע"י הרמאות שלהם, גם מהשר מונטפיורי באה ידיעה בענין זה בתרעומת על ר"צ ולמה יעשה רוב עשרם לשיחה בפי העמים, ומזכירו מעורר על הסכנה הגדולה אם ידברו ממלכות ישראל.

ועוד דברים על לוח לבי, אם פעולתו של ר"צ תצליח, היצה"ר יבנה הר גבוה ויקרא לאחינו בארץ ראו יד ה' קצרה מלהושיע לכם וכל הנביאים והחכמים שאמרו כי משיח בן דוד יבוא ויגאל אתכם, הולכי רוח היו ושקר כזבו ח"ו, ואחב"י יסירו לבם מעם ד' ותוה"ק, ויטבעו ח"ו בים הכפירה, והאם בזה חפץ ד' אשר בשמו ר"צ מדבר, ואיך הוא קורא בשמו ית' ויתעלה.

דעתי ודעת חכמי ורבני ירושלם, שעל ר"צ לפרסם ברכים שמבטל את דעותיו עד כמה שיש להם נגיעה בגאולה ובהקרבת קרבנות, ושהוא מבקש לכל איש שהקונטרסים בידו לבערם לא יראו ולא ימצאו בבית איש מישראל, כדי שלא יהיה מכשול לדורות ובכיה לדורות ח"ו.

תנו אל לבכם כל אשר דברתי אליכם, הזהרו שמא ישתו אנשים הבאים אחריכם דעות כאלה ויבלבלו אותם עוד יותר ח"ו, אין אנחנו חפצים בכרכורים בדברי רבותינו בענין הגאולה אנחנו דרך המלך נלך, והקב"ה יחוס וירחם עלינו בכ"א.

ויש גם להתיישב היטב אם נבוא ברוב עם, הסכנה שהיושבים לא מאמונתנו יתנגדו לנו להאחז בארץ וחלילה ונוספו גם הם על שונאינו בעולם, והם יאמרו כי הארץ היא נחלתם.

ונצטערנו על דברי ר"צ בשם הזוה"ק, כי עלה השחר בזה שניתן לנו חופש ושיש לנו שרים גדולים רוזנים ופרתמים אשר מימות החורבן לא נמצאו כאלו, ויש הפרזה גדולה בדבריו, ובהיות שהוא מזכיר את הספר "משמיע ישועה" מהשר וגדול ליהודים ר' יצחק אברבנאל שע"י הגוים עצמם יהי' הנס, יש להשתומם שהוא עצמו לא התחיל בפעולה זו, והוא כתב הדברים לשם דרוש בעלמא, דהרי גם כתב שהגואל צדק יבוא להסיר המעשקות הרעות והשנאות ולעשות שלום בעולם, והוא דורש גם בהפסוקים בזכריה והיה ביום ההוא יבושו הנביאים איש מחזיונו, ולא ילבשו אדרת שער למען כחש, ואמר אליו מה המכות האלה בין ידיך, ואמר אשר הוכיתי בית מאהבי, ומביא דברי הרשב"א בחידושו למגילה שלא תהיה הגאולה שלמה עד זמן המשיח והוא יקבץ הכל, וח"ו לחשוב שנכבש ויירש את הארץ במנהגו של עולם ודרך הטבע.

ואמכור גם פרפרת מאוה"ח הק' פר' בלק, אם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל מן השמים, משא"כ כשתהיה הגאולה מצד הקץ, ואין ישראל ראויים לה, הגואל יבוא עני ורוכב על

החמור, ובמס' תענית ה' ע"א אמר ר"י, אמר הקב"ה לא אבוא בירושלם של מעלה
עד שאבוא לירושלם של מטה.

אני ועמי כל חכמי ורבני ירושלם עיה"ק נשיש ונשמח לקבל מכבוד הדרתו מענה
: תקועה במקום נאמן ותרגיעו את נפשינו הדואבות חזקו ואמצו לבבכם להודות
בהאמת, ובזכות זה ד' ישיב לנו ששון ישענו.

ואני מסיים בדברי טוב, יה"ר מלפניך ד' אלקינו שתראנו בבנינה של ירושלם בב"א.

יוסף זונדל מסאלאנט

בעיה"ק ירושלם תובב"א

